

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор Харківського національного
педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди,
професор, доктор педагогічних наук

Ю. Д. Бойчук

2021 р.

ВИТЯГ

з протоколу № 2 засідання фахового семінару кафедри політології, соціології та культурології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження аспіранта кафедри політології, соціології та культурології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди Свистун Ірини Юріївни на тему «Громадські об'єднання як чинник демократизації українського суспільства», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 052 - Політологія
від 16 листопада 2021 р.

ПРИСУТНІ: Головуюча на засіданні – д. політ. н., проф. Куц Г.М., зав. кафедри політології, соціології і культурології к. політ. н., доц. Безрук О.О. д. філос. н., проф. Бережна С.В. (рецензент), д. філос. н., проф. Денисенко І.Д. (науковий керівник), д. філос. н., проф. Радіонова І.О., к. політ. н., доц. Дібікова Ю.С., к. політ. н. Савельєва Т.П., к. пед. н., доц. Білоцерківська Н.Г. (рецензент), к. соц. н. Стрельнікова О.О., ст. викл. Бабухіна С.А., ст. лаборант Пелішенко І.І., аспірантка Свистун І.Ю.; запрошені фахівці за напрямом дисертаційного дослідження: д. політ. н., проф., проф. кафедри соціології та політології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (м. Харків) Поліщук І.О., к. політ. н., доц. кафедри міжнародних відносин,

міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна Застава І.В.

Серед присутніх 5 докторів наук за напрямом дисертації.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ: обговорення дисертації Свистун Ірини Юріївни на тему «Громадські об'єднання як чинник демократизації українського суспільства», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 052 Політологія.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор Денисенко І.Д..
Рецензенти: доктор філософських наук, професор Бережна С.В., кандидат педагогічних наук, доцент Білоцерківська Н.Г.

Дисертаційне дослідження виконано як складову частину комплексної науково-дослідної теми кафедри політології, соціології і культурології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Соціалізація особистості в сучасних соціокультурних і соціально-політичних контекстах (0119U101695 від 02.05.2019 р.).

Темі дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 8 від 18.12.2018 р.).

СЛУХАЛИ: наукову доповідь аспірантки кафедри політології, соціології і культурології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди Свистун Ірини Юріївни за матеріалами дисертаційної роботи «Громадські об'єднання як чинник демократизації українського суспільства», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 052 Політологія.

ВИСТУПИЛИ:

Поставили запитання: д. політ. н., проф. Куц Г.М., д. політ. н., проф. Поліщук І.О., к. політ. н. Застава І.В., к. політ. н., доц. Дібікова Ю.С., к. політ. н., Савельєва Т. П., к. соц. н. Стрельнікова О. О.

З позитивною оцінкою дисертаційної роботи виступили:

- 1) **науковий керівник:** професор кафедри політології, соціології і культурології ХНПУ імені Г. С. Сковороди, д. філос. н., проф. Денисенко І. Д.;
- 2) **рецензенти:** проректор з наукової, інноваційної і міжнародної діяльності ХНПУ імені Г. С. Сковороди, д. філос. н., проф. Бережна С.В.; доцент кафедри політології, соціології і культурології ХНПУ імені Г. С. Сковороди, к. пед. н., доц. Білоцерківська Н.Г.

Взяли участь в обговоренні роботи: д. політ. н., проф. Куц Г.М., д. політ. н., проф. Поліщук І.О., к. політ. н. Застава І.В., к. політ. н., доц. Дібікова Ю.С., к. політ. н., Савельєва Т. П., к. соц. н. Стрельнікова О.О.

УХВАЛИЛИ: На підставі експертизи дисертаційної роботи, доповіді здобувача, поставлених запитань присутніх і відповідей здобувача, обговорення учасниками засідання основних положень дисертації, виступів наукового керівника та рецензентів прийняти такий висновок щодо дисертаційної роботи Свистун Ірини Юріївни на тему «Громадські об'єднання як чинник демократизації українського суспільства»:

1. **Актуальність дослідження.** Питання процесу подальшої демократизації, що постало одним із надважливих у порядку денному для пострадянської України, і досі залишається актуальним для країни, яка вже тридцять років має статус незалежної держави. Адже період трансформації, переходу до демократичної держави все ще залишається відкритим та ускладнюється особливостями сучасного суспільства, яке можна охарактеризувати як мережеве, інформаційне, ризикогенне.

У сучасних умовах демократичних трансформацій, які характеризуються, насамперед, соціально-економічною та політичною нестабільністю, все більшої ролі набувають нетрадиційні актори – громадські об'єднання та рухи. Саме

наявність громадських організацій постає провідним індикатором результативності демократизаційних процесів в Україні, показником формування її дієвого громадянського суспільства

Серед питань, які актуалізує тематика демократичних трансформацій і на вирішення яких спрямоване наше дисертаційне дослідження – механізми забезпечення стабільного розвитку, укріплення демократичних тенденцій, формування збалансованої системи «держава-громадянське суспільство». Даний запит обумовлює необхідність наукової експертизи процесу демократизації в напрямку визначення його провідних системних чинників, їх функціонального потенціалу щодо обґрунтування перспектив його «полімаршрутного» розвитку.

Громадянське суспільство, громадські асоціації, громадянські ініціативи активно вивчаються політичною наукою, але, як свідчать останні публікації з даної проблематики, недостатньої розробки отримали теоретичні аспекти дослідження характеру та особливостей впливу громадських об'єднань на розвиток демократичних засад, та потребує доопрацювання прикладний аспект – визначення ролі громадських організацій у контексті мобілізації акторів до участі у політичних практиках і особливості їх впливу на процес прийняття політичних рішень за нових умов становлення українського суспільства. З огляду на це, дослідження громадських об'єднань як чинника демократизації українського суспільства постає актуальною науковою тематикою, на вирішення якої спрямоване дана дисертаційна робота.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у виявленні функціонального потенціалу та ролі громадських об'єднань як чинника демократизації українського суспільства.

Реалізація мети дослідження зумовила постановку і послідовне вирішення наступних завдань:

- здійснити ретроспективний огляд концептуальних інтерпретацій проблемного поля демократизації у політичній науці;
- визначити базові детермінанти процесу демократичних

трансформацій;

- здійснити інституціональну та мережеву експлікації громадських об'єднань у сучасному політологічному дискурсі;
- розглянути громадські об'єднання з позиції комунікативної парадигми Юргена Габермаса;
- з'ясувати особливості функціонування громадських об'єднань у сучасному соціально-політичному просторі України;
- визначити та дослідити провідні робочі моделі політичних практик діяльності громадських об'єднань у процесі демократизації українського суспільства.

Об'єкт дослідження – проблемне поле демократизації.

Предмет дослідження – громадські об'єднання як чинник демократизації українського суспільства.

Методи дослідження: У контексті досягнення зазначеної мети методи дослідження базуються на системі загальнонаукових та спеціальних методів, що застосовуються в сучасній політичній науці.

При розробці авторської програми методології дослідження сфокусовано акценти на евристичному потенціалі комунікативної парадигми Ю. Габермаса. У межах уточнення та розвитку її основних положень щодо можливості розглядати громадські об'єднання як «життєвий світ» соціального капіталу, запропоновано: на теоретичному рівні доповнити його положеннями інституціонального підходу (експлікація реального простору функціонування громадських об'єднань) та мережевого підходу (експлікація віртуального простору їх існування); на прикладному рівні процедурами компаративістського та статистичного методів.

Компаративістський метод дозволив визначити загальні тенденції та специфіку розвитку громадських об'єднань у порівнянні з іншими інституціями та інститутами українського суспільства за умов його демократичних трансформацій.

Статистичний метод дав змогу опрацювати відповідні статистичні дані, узагальнити соціологічні дослідження.

2. Формулювання наукового завдання, нове розв’язання якого отримано в дисертації. Дисертаційна робота Свистун Ірини Юріївни на тему «Громадські об’єднання як чинник демократизації українського суспільства» спрямована на вирішення актуального наукового завдання — комплексної концептуалізації громадських об’єднань як чинника процесу демократизації українського суспільства.

3. Наукові положення, розроблені особисто дисертантом, та їх новизна.

Наукові новизна результатів дослідження, одержаних особисто здобувачем визначається тим, що в роботі:

уперше:

1) запропоновано авторський варіант стратегії дослідження громадських об’єднань в межах комунікативної парадигми Ю. Габермаса, у контексті застосування інституціоналізму (інтерпретація реального простору функціонування громадських об’єднань) та мережевого підходу (експлікація віртуального простору існування громадських об’єднань);

2) сформовано робочі моделі політичних практик, які відтворюють основні напрями та специфіку функціонування громадських об’єднань у процесі демократизації українського суспільства у залежності від стану останнього: у період сталого розвитку найрозповсюдженішою практикою є презентація актуальних суспільних інтересів та потреб в контексті розробки державної соціальної політики; у період соціально-політичних зрушень – мобілізація акторів щодо політичної участі; постійно існує – стабільна підтримка відновлення і збереження національно-історичної пам’яті та національно-культурних традицій;

уточнено:

1) зміст проблемного поля процесу демократизації, що орієнтується на розв’язання, насамперед, таких дилем як: структурні vs процедурні чинники як панівні у здійсненні процесу демократизації; колективна vs індивідуальна форма активності як рушійна сила переходу від одного стану суспільства до

іншого; гендерна нейтральність vs гендерна рівність як особливості розвитку демократії у сучасному суспільстві;

2) особливості структури та внутрішньої організації громадських об'єднань, які перетворюють їх на дієвий системний чинник процесу демократизації сучасного суспільства, зокрема українського;

3) положення щодо особливостей зв'язку процесу демократизації, становлення громадянського суспільства в Україні та рівня функціонування соціального капіталу. Громадські об'єднання пропонується розглядати як «життєвий простір» (в інтерпретації Ю. Габермаса) існування двох елементів соціального капіталу: поведінкового (мережі) та емоційної оцінки (довіра та взаємність) (в інтерпретації Н. Леткі);

одержали подальший розвиток:

1) підходи до класифікації сучасних громадських об'єднань в українському суспільстві. Для уточнення особливостей функціонування громадських об'єднань за умов демократизації українського суспільства їх пропонується розглядати з позиції визначення мобілізаційного потенціалу (МП): з високим рівнем МП (національно-патріотичні, волонтерські); з середнім рівнем МП (професійні, жіночі) та з низьким рівнем МП (благодійні фонди та організації);

2) з'ясування особливостей розвитку процесу демократизації в Україні у двох просторах (реальному та віртуальному) у контексті розв'язання проблеми довіри через функціонування громадських організацій.

4. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються, забезпечується методологічною обґрунтованістю вихідних теоретичних положень, використанням комплексу методів дослідження, адекватних його меті, предмету та завданням.

5. Наукове та практичне значення роботи. *Наукове* значення роботи полягає у створенні підґрунтя для всебічного усвідомлення особливостей

функціонування громадських об'єднань як чинника демократизації українського суспільства.

Матеріали і висновки дисертаційного дослідження мають важливе практичне значення і можуть бути використані для підготовки фахівців у галузі політології, соціології та державного управління, доповнити зміст навчальних курсів з політології та суміжних дисциплін.

Крім того, матеріали дисертації можуть бути використані політичними партіями, громадськими організаціями, владними структурами при прийнятті політичних рішень, пов'язаних з державотворчими стратегіями та управлінням суспільством, зокрема у процесах його подальшої демократизації.

Результати дослідження також можуть слугувати методологічною основою при аналізі соціально-політичних проблем українського соціуму, що ґрунтуються на моментах організації та мобілізації різних політичних сил.

6. Використання результатів роботи. Результати дисертаційного дослідження впроваджені у освітній процес факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, зокрема, при викладанні курсів «Соціологія», «Політологія», «Соціально-політичні студії», «Громадянське суспільство».

7. Повнота викладення матеріалів дисертації в публікаціях та особистий внесок у них автора. Основні положення дисертації відображено у 7 публікаціях (6 одноосібних), з яких 2 статті у наукових фахових виданнях України з політології, включених до міжнародних наукометричних баз, 1 стаття у періодичному науковому виданні держави, яка входить до Європейського Союзу, з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію, 4 публікації у збірках матеріалів конференцій різних рівнів.

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дослідження

1. Свистун І.Ю. Громадські об'єднання як чинник державотворення: визначення проблемного поля досліджень у вітчизняному політологічному дискурсі / І.Ю. Свистун // *Сучасне суспільство : політичні науки, соціологічні*

науки, культурологічні науки : Збірник наукових праць. – Харків, 2019. – Вип. 1 (17). – С. 211–220.

2. Свистун І.Ю. Роль громадських організацій у розробці та реалізації соціальної політики в Україні за нових умов розвитку суспільства / І.Ю. Свистун, І.Д. Денисенко // *Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки: Збірник наукових праць*. Харків, – 2019. – Вип. 2 (19). – Ч.2. – С. 4–17.

3. Свистун І. Громадські об'єднання як чинник демократизації сучасного суспільства. *Social and Human Sciences. Polish-Ukrainian Scientific Journal* (<https://issn2391-4165.webnode.com.ua/>), 03 (31). – Available at: <https://issn2391-4164.blogspot.com/p/315.html>.

Наукові праці апробаційного характеру

4. Свистун І.Ю. Політична соціалізація молоді в умовах громадських об'єднань: теоретичний аспект / І.Ю. Свистун // *Соціалізація особистості у сучасних соціокультурних та соціально-політичних контекстах : Х Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 11 жовтня 2019 р. – Харків : ХНПУ, 2019. – С. 96–99.*

5. Свистун І. Ю. Актуальні питання формування правової культури сучасної молоді в умовах функціонування громадських об'єднань/І. Ю. Свистун // *Політико-правова культура українського народу в контексті модерного державотворення. – Харків: Право, 2019. – С. 123–125.*

6. Свистун І. Ю. Соціалізація особистості в громадських організаціях / І.Ю. Свистун // *Соціалізація особистості у сучасних соціокультурних та соціально-політичних контекстах : ХІ Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 20 грудня 2020 р. – Харків : ХНПУ, 2020. – С. 93–95.*

7. Свистун І.Ю. Вплив громадських організацій на процес державотворення (український контекст) / І.Ю. Свистун // *Збірник матеріалів І Міжнародної науково-практичної конференції «Theory and practice of science: key aspects» (Рим, Італія). – березень 2021 р. – Вип. 42. – С. 439–444. – Режим доступу: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/9362/9059>.*

8. **Особистий внесок здобувача.** Дисертація виконана здобувачем самостійно. На використані в роботі теоретичні положення інших авторів здійснено відповідні посилання. В опублікованій праці, яка підготовлена у співавторстві з І.Д. Денисенко (науковим керівником), особистий внесок здобувача полягає в розробці плану досліджень, аналізі та узагальненні літературних даних, інтерпретації результатів та формулюванні висновків. Розробки та ідеї, що належать співавтору, у дисертації не використовуються.

9. **Апробація результатів дисертації** здійснювалася у доповідях та повідомленнях на таких наукових конференціях: X, XI Міжнародні науково-практичні конференції «Соціалізація особистості у сучасних соціокультурних та соціально-політичних контекстах» (Харків, 2019 р., 2020 р.); Всеукраїнська науково-теоретична конференція «Політико-правова культура українського народу в контексті модерного державотворення» (Харків, 2019); I Міжнародна науково-практична конференція «Theory and Practice of Science: Key Aspects» (Рим, Італія, 2021).

10. **Оцінка мови та стилю дисертації.** Дисертацію написано грамотною українською мовою. Стиль викладу матеріалів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій є доступним для сприйняття. Структура дисертації відповідає алгоритму проведеного дослідження, адекватно використані наукові терміни.

11. **Відповідність змісту дисертації спеціальності.** Зміст дисертаційного дослідження, використані у ньому методи та основні результати, що одержані в роботі, відповідають спеціальності 052 Політологія.

12. **Рекомендація дисертації до захисту.** Дисертаційна робота Свистун Ірини Юріївни на тему «Громадські об'єднання як чинник демократизації українського суспільства» є цілісним, самостійним, завершеним дослідженням, що відповідає вимогам пунктів 10–12 Постанови Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії».

Ураховуючи актуальність, наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження та відповідність роботи спеціальності 052 Політологія, дисертація Свистун Ірини Юріївни на тему «Громадські об'єднання як чинник демократизації українського суспільства» рекомендується до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 052 Політологія.

Результати відкритого голосування присутніх на семінарі: рішення прийнято одноголосно.

Головуюча на засіданні фахового семінару:

доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політології,
соціології і культурології
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Г.М. Куц

Рецензенти:

доктор філософських наук, професор,
проректор з наукової, інноваційної і
міжнародної діяльності
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

С.В. Бережна

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри політології,
соціології і культурології
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Н.Г. Білоцерківська

Секретар засідання:

кандидат політичних наук,
викладач кафедри політології,
соціології і культурології
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Т.П. Савельєва

Куц Г.М., Бережна С.В., Білоцерківської Н.Г., Савельєвої Т.П.
17.11.2021р.